

Monumentnummer*: 515033

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 oktober 2000
Kadaster deel/nr 82988/199

Woonplaats* Leiden
Gemeente* Leiden
Provincie* Zuid-Holland

Locatiennaam Leiden
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* Leiden
Sectie* B
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 3520

Omschrijving**

Inleiding

Het Boerhaave-LABORATORIUM voor onderwijs in de Pathologische Anatomie, de Histologie, de Hygiëne en de Operatieve Chirurgie is in de periode van 1883 tot 1885 gebouwd. Het laboratorium werd ontworpen in de bouwstijl van de Neo-Hollandse Renaissance door de architect Jacobus van Lokhorst (1844- 1906), de toenmalige rijksbouwmeester voor gebouwen van onderwijs. Deze rijk gedetailleerde variant op de stijl van de Neo-Hollandse Renaissance is typerend voor die fase in het oeuvre van Lokhorst.

Het gebouw bestaat uit een hoog en laag deel. In het hoge deel bevonden zich collegezaal en de werkkamers van de hoogleraren en assistenten. Achter de oorspronkelijk veelhoekige uitbouw aan de Steenstraat (oost) bevond zich op de begane grond de zaal van het Pathologisch Anatomisch Museum. De uitbouw is met de andere ruimtes aan de oostkant gesneuveld in de oorlog. Een eenvoudige zijgevel sluit nu de oostkant af.

In het lage deel lagen de Sectiezaal en zaal voor Operatieve Chirurgie tegenover elkaar aan een centrale gang. Beide snijzalen waren voorzien van sheddaken, die inmiddels zijn vervangen door een plat dak. Westelijk van deze zalen, in de dwars geplaatste vleugel, dienstvertrekken en een bescheiden stalgebouw. In 1907 werd het deel ten westen van de sectiezalen van het laboratorium met één bouwlaag opgehoogd als verblijfplaats en werkruimte voor de laboranten. In 1944 werd het laboratorium getroffen door een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

afgedwaalde bom, die bedoeld was voor het spoorwegemplacement. Een deel van de oostkant van het gebouw werd hierdoor weggevaagd.

Omschrijving

Het laboratorium is een samengesteld bouwvolume, opgetrokken in rode baksteen. Vanaf de Steenstraat gezien (van oost naar west) bestaat het gebouw uit een deel van twee bouwlagen onder een afgeknot schilddak met een toren van drie bouwlagen onder een steil schilddak; een deel van één bouwlaag onder een plat dak; dwars daarop een deel van twee bouwlagen onder een zadeldak; en weer in het verlengde een deel van anderhalve bouwlaag onder een schilddak. Het geheel wordt afgesloten door een transformatorhuis dat herkenbaar is, maar door overeenkomsten in de vormgeving toch deel uitmaakt van het gebouw. De gevels zijn geled door vier- en zesruits schuifvensters met houten kozijnen onder rondbogen met siermetselwerk in de boogtrommels. Enkele en gekoppelde vensters onder zandstenen lateien in de gevel aan de Eerste Binnenvestgracht.

In het transformatorhuis rondboogvormige drielichten onder segmentbogen.

Speklagen van zandsteen. Gemetselde plint en waterlijsten en zwart geglaazuurde waterdorpels. De oostelijke zijgevel is gepleisterd met schijnvoegen en wordt geled door kruisvensters met roeden. De hoofdingang van het laboratorium bevindt zich in de noordelijke gevel. De ingang bestaat uit een segmentboogvormig portiek met zandstenen sierblokken en een dubbele paneeldeur onder een vierlicht met glas-in-lood. Het geheel is afgesloten door een rondboog met een zandstenen lijst. In de boogtrommel een zandstenen reliëf met een engel en twee putti die een banderol met de inscriptie "Boerhaave laboratorium" vasthouden. Links en rechts in het portaal hardstenen banken en een logo met de initialen EVV in rolwerk en bladeren.

In de gevel aan de Eerste Binnenvestgracht onderin de toren eveneens een ingang. Hier bestaande uit een enkele paneeldeur in een korfboogvormig portiek.

Boven het portiek een drieruits bovenlicht met segmentbogen; op de hoeken van de tweede verdieping zuiltjes in rode verblendsteen met zandstenen korintische kapitelen.

De daken zijn gedekt met antracietgrijze tuile-du-Nord pannen, het steile schilddak van de toren met leien in Maasdekking, voorzien van een ijzeren vorstkam. De gevels onder het platte dak worden afgesloten door gemetselde balustrades. Verder dwarskappen met tuitgevels, waarop zandstenen dekstenen en pironnen. Zandstenen ornamenten in de toppen.

In het dak dakkapellen onder zeszijdige schilddaken met grijze leien in Maasdekking en pironnen. Ook één dakkapel onder een zadeldak met een tuitgevel. Op het vlakgedekte deel een lichtkoepeltje met tentdak en een ijzeren pinakel.

Interieur

Van het interieur zijn in de gangen onder meer bewaard gebleven: de rood- zwart-wit geblokte tegelvloeren met randmotieven; witgeschilderde gemetselde wanden met een deel van de oorspronkelijke handgeschilderde tegellambriseringen; segmentvormige scheibogen op sleutelstukken met randen van geglaazuurde baksteen en verblendsteen; rechtgesloten paneeldeuren onder rondbogen; graffiti met latijnse opschriften in de boogtrommels.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Tegels en parket in de kamers en zalen; verder onder andere gepleisterde wanden met sierranden van verblendsteen; balkenplafonds met ijzeren rozetten op zandstenen sleutelstukken; cassettes tussen balken; schouwen met gepleisterde kraagstukken; ontluchtingsroosters. Bloemornamenten in de diverse onderdelen. Op de zandstenen sleutelstukken van de balken in de Sectiezaal en de zaal voor Operatieve Chirurgie: doodshoofden en kinderhoofdjes.

Het hoofdtrappenhuis met een hardstenen bordestrap is verder voorzien van: glas-in-lood traplichten; rondboogjes op rode zandstenen zuiltjes met korintische kapitelen op borstweringen langs de trappen; vertrapte (tegel)lambrisering; op verdieping sleutelstukken met bloemmotieven. In de tochtportalen onder andere: paneelglasdeuren, tochtdeuren met glas-in-lood en tegellambriseringen. In de kappen houten spanten.

Waardering

Het laboratorium is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische waarde als expressie van de ontwikkelingen in het medisch onderwijs aan het eind van de negentiende eeuw.

Het laboratorium voor onderwijs in de Pathologische Anatomie, de Histologie, de Hygiëne en de Operatieve Chirurgie is van algemeen belang vanwege de architectuurhistorische waarde wegens de bouwstijl van de Neo-Hollandse Renaissance en de plaats die het gebouw als kenmerkend voorbeeld inneemt in het oeuvre van de architect J. van Lokhorst.

Stedebouwkundig gezien is het gebouw van belang vanwege de ruimtelijke en functionele relatie met de overige onderdelen van het ziekenhuiscomplex.

Bovendien is het laboratorium beeldbepalend gesitueerd op één van de voormalige bolwerken van de vesting Leiden.

Het exterieur van het laboratorium is relatief gaaf, het interieur heeft bijzonder gave onderdelen.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Onderwijs en wetenschap

Functie

Laboratorium